

SEKSUELE INTEGRITEIT

Geen individuele zoektocht maar onderdeel van de school

Tekst
Martijn de Graaff

Geen onderwerp dat zo beladen kan zijn als seksualiteit of seksueel (grensoverschrijdend) gedrag. Hoe kun je als school een sociaal veilig klimaat creëren rondom het bespreken van seksualiteit? We spreken hierover met Lynn Louwe, adviseur sociaal veiligheidsbeleid en crisisadviseur en Martje Heerkens, adviseur seksuele integriteit bij School & Veiligheid.

Lynn: "Bij onze collega's van het Adviespunt stellen scholen uiteenlopende vragen over seksuele integriteit. Het kan gaan over wettelijke verplichtingen, protocollen of dilemma's waar vertrouwenspersonen mee worstelen." Martje vult aan: "Daarnaast krijgen we veel vragen over seksueel (grensoverschrijdend) gedrag. Die kunnen gaan over gedrag van leerlingen of studenten onderling, over het gedrag van een leraar of over wat een mbo-student tegenkomt op een stageplek."

Professionele balans

Integer omgaan met seksueel gedrag draagt bij aan een veilige school. Dat betekent dat je op alle niveaus binnen een school met elkaar moet nadenken over wat seksueel integer gedrag betekent, hoe je dat als team voorleeft én hoe je daar met leerlingen en studenten aan werkt. Toch blijkt dat vaak lastig voor schoolleiding en leraren. Volgens Lynn komt dat onder meer omdat seksualiteit een spannend onderwerp is. "Het voelt kwetsbaar om daarover in gesprek te gaan. De reactie op een voorval en de communicatie erover is daarom heel bepalend. Neem bijvoorbeeld kleuters. Soms maakt het niet eens uit of zij gezond ontdekkend gedrag vertonen of grensoverschrijdend gedrag: het kan toch veel onrust geven

bij ouders of op school. Dat heeft impact op de sociale veiligheid van iedereen, van zowel de leerlingen als het team. Het luistert dan ontzettend nauw hoe je daar als school goed mee omgaat."

De impact is ook groot wanneer het gaat om iemand uit het eigen team. Martje: "Onlangs was ik op een school waar een leraar was beschuldigd van grensoverschrijdend gedrag. Het verstoorde veiligheidsgevoel van medewerkers was voelbaar. Mensen waren in de war, voelden zich loyaal of juist niet en het was niet duidelijk wat er precies was gebeurd en hoe het werd opgepakt. Dit zorgde voor veel onrust en onzekerheid en sommige leraren werden erg voorzichtig in hun contact met leerlingen."

Zij vervolgt: "Hoe je met een voorval omgaat, vraagt om een professionele balans. Uit diverse onderzoeken weten we dat leerlingen vaak het gevoel hebben dat hun melding niet serieus wordt behandeld, zelfs tot *victim blaming* aan toe. Aan de andere kant wil je een melding niet meteen onnodig groot maken. Beide situaties zorgen namelijk voor meer onveiligheid."

Een veilig en open schoolklimaat

Om duidelijkheid te scheppen - en daarmee ook een sociaal veilig klimaat - is het goed om vanuit een gedragen visie te werken en samen afspraken te maken. Lynn ziet een gedragscode als een goed instrument voor duidelijkheid. "Het opstellen of aanscherpen van een gedragscode is een mooie aanleiding om na te denken over hoe je met elkaar omgaat in de school. Voor medewerkers is het prettig dat deze afspraken helder zijn, zodat ze zich veilig en gesteund voelen als ze in kwetsbare situaties komen."

"Idealiter is de gedragscode een integraal onderdeel van de schoolcultuur", vult Martje aan. "Dat betekent dat je de afspraken levend moet houden. Dat kun je onder andere doen door regelmatig het gesprek hierover te voeren. Je kunt bijvoorbeeld praten over wat een professionele integere en pedagogische houding betekent richting leerlingen in verschillende situaties. Het continue gesprek is belangrijk omdat een school een dynamische organisatie is: er gaan mensen weg, er komen mensen bij. En een cultuur vormt zich tussen de mensen en hoe die met elkaar omgaan."

Werken aan een open en veilige cultuur betekent ook dat je het gesprek met leerlingen aangaat over seksueel integere omgangsvormen. Martje: "In je pedagogisch handelen ben je idealiter steeds bezig met afstemmen, het (bij)sturen van hun gedrag en het stimuleren van hun ontwikkeling hierin. Doe je dat niet dan kan dat de kans vergroten dat leerlingen signalen verkeerd interpreteren of geen melding durven maken. Door aandacht voor seksuele integriteit kan het bewustzijn groeien over wensen en grenzen."

Handige tools

Lynn is zich bewust dat dit kwetsbare gesprekken zijn op alle niveaus. "Het vraagt leiderschap van de schoolleiding of teamleider om deze gesprekken te initiëren en in goede banen te leiden. Daarom hebben we verschillende producten voor scholen om het gesprek makkelijker te maken." Eén van die producten is het spel 'Gedragen gedrag' met herkenbare casussen van één of twee zinnen. "Onze ervaring is dat leraren en andere medewerkers dit altijd hartstikke leuk en nuttig vinden om samen te doen. Het gesprek kan een aanzet zijn om samen te komen tot afspraken of het stellen van een kader." Het spel heeft casussen over verschillende onderwerpen, waaronder het thema seksualiteit. (Lees meer over *Gedragen Gedrag* op pagina 31.)

Een ander product is 'De Kijkroute'. Martje was betrokken bij de totstandkoming ervan. "Het zijn video's met herkenbare klassensituaties, met daarbij een handreiking met pedagogische wegwijzers als het gaat om seksuele integriteit." Het gaat bij de tool niet om pasklare antwoorden, maar het gaat er juist om dat medewerkers op de situaties reflecteren en hun opvattingen delen. Bijvoorbeeld door na te denken over: 'Hoe open ben je zelf?', 'Welke grenzen heb jij?' en 'Welke grapjes maak je wel of niet?'. "Uiteindelijk wil je dat het omgaan met seksualiteit op school geen onzichtbare, individuele zoektocht is, maar onderdeel van professioneel handelen van iedereen in de school." >>>

Lynn Louwe, adviseur sociaal veiligheidsbeleid en crisisadviseur bij School & Veiligheid

Martje Heerkens, adviseur seksuele integriteit bij School & Veiligheid

Vertrouw op ervaring en professionaliteit van leraren

Wat doe je als er een incident plaatsvindt? Lynn: “Je moet daarbij onderscheid maken: gaat het om een incident tussen leerlingen onderling, of om een situatie waar een leerling en leraar bij betrokken zijn. Als er sprake is van een vermoeden van een strafbaar feit door een met taken belast persoon in de school, dan treedt de meld-, overleg- en aangifteplicht in werking.” Lynn benadrukt dat het belangrijk is om bij een vermoeden van strafbare feiten niet zelf op onderzoek uit te gaan. De politie is de deskundige als het gaat om waarheidsvinding. Soms kan het lastig zijn om te bepalen of het om seksueel grensoverschrijdend gedrag gaat of niet. Lynn vertelt dat ‘Het Vlaggensysteem’ daarbij kan ondersteunen: “Dit bestaat uit zes criteria, waaronder vrijwilligheid en gelijkwaardigheid, die je helpen om seksueel gedrag objectiever te duiden: is het gezond onderzoekend of grensoverschrijdend? Ook geeft het woorden aan wat er speelt.” Lynn benadrukt daarbij dat het lastig kan zijn om erachter te komen wat er precies gebeurd is.

Visie, afspraken en een open klimaat zijn belangrijke elementen om een sociaal veilige cultuur te creëren. Martje: “Wat we zeker niet moeten vergeten, is dat leraren heel veel pedagogische bekwaamheid hebben. Alleen, als het gaat over seksualiteit, wordt het spannend en schieten we soms in een kramp. Als School & Veiligheid willen wij schoolteams bewustmaken van wat ze al in huis hebben om te werken aan seksuele integriteit en een positieve relatie met leerlingen en hoe ze dat nog beter kunnen doen.” ■

Mendi van den Broek, docent AVO praktijkonderwijs

“De afgelopen jaren heb ik geworsteld met het onderwerp seksualiteit. Hoe kun je dat op een goede manier integreren in je schoolbeleid en het curriculum? Het is ook een taboe bij leraren, leerlingen en ouders. Daarom heb ik me erin verdiept.

Ik ben de kartrekker van de werkgroep ‘Seksuele vorming’ bij ons op school. Op dit moment hebben we vooral losse projecten en gastlessen. De stap die we nu gaan zetten, is dat het structureel in het curriculum komt door het formuleren van een visie en met een passende lesmethode. Ik merk dat mijn collega’s het ook belangrijk vinden, maar dat niet iedereen genoeg kennis en vaardigheden heeft om op een goede manier met het onderwerp om te gaan, bijvoorbeeld als het gaat om sexting of wensen en grenzen. We hebben een leerlingenpopulatie die heel primair reageert. Hoe gaan we daarmee om?

Als school hebben we een zeer goed brandbeleid: we hebben een duidelijk plan, bhv’ers en drie keer per jaar een oefening. Terwijl de kans op brand veel kleiner is dan dat er een incident plaatsvindt op het gebied van seksueel grensoverschrijdend gedrag. Omdat het zo’n beladen onderwerp is en iedereen zijn eigen gevoelens en opvatting heeft, is het lastig om concreet te worden. Nu staat er bijvoorbeeld niets over seksualiteit in de schoolgids. Voor ouders is het onduidelijk wat ze kunnen verwachten en ze stellen veel vragen, bijvoorbeeld over de Week van de Liefde. Door erover te schrijven in de schoolgids weten ouders bij de aanmelding op onze school al dat wij aandacht besteden aan dit onderwerp. Het zou helpen wanneer de overheid het kerndoel ‘Seksualiteit’ duidelijker maakt, want nu is het erg ruim. Je bent verplicht aandacht te besteden aan seksualiteit en diversiteit. Dat kan nu ook in één les per jaar, terwijl het onderwerpen zijn die het hele jaar moeten terugkomen. Overigens biedt de overheid hier wel de ‘Gezonde School’ voor aan, waarmee je structureel kan werken aan gezonde relaties en seksualiteit op school. Dat helpt zeker.”